

ІСТОРІЯ, ФІЛОСОФІЯ, ПРАВО

УДК 323(44)+327.5

«ГЛОБАЛЬНА МЕРЕЖА ІНСТИТУТІВ» ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ФРАНЦІЇ

В. Ю. Авраменко, М. І. Прихненко

Анотація. У даній статті розглядається чинна роль глобальної мережі установ Франції як інструменту реалізації культурної дипломатії Франції на міжнародній арені. Автор приділяє увагу трьом ключовим інституціям, таким як Альянс Франсез, Французький інститут, Франкофонія та ряду другорядних установ, як до як системоутворюючих елементів культурної дипломатії Франції.

Ключові слова: культурна дипломатія Франції, Альянс Франсез, Французький інститут, Франкофонія.

Концепцію французької культурної дипломатії найбільш влучно характеризує фраза глави Французького інституту в Лондоні: «Культура – це політика» (La culture, c'est la politique). При цьому замість визначення «культурна дипломатія» використовується більш прямолінійне і широке поняття – «дипломатія впливу». На сьогодні, культурна дипломатія Франції є одним з базових інструментів, який використовується державою на міжнародній арені задля контролю питань національної та регіональної безпеки, популяризації власної культури, укріплення національної ідентичності, поширення демократичних цінностей, а також формування іміджу держави на міжнародній арені. Починаючи з 2007 року Франція почала створювати послідовну і гнучку мережу національних установ та розширювати кола потенційних партнерів, які були б зацікавлені у співпраці на національному та міжнародних рівнях у сферах розвитку культури, освіти і науки, а також громадянського сектору. Особливого розвитку дана тенденція почала набувати після прийняття нового закону від 27 липня 2010 року, відповідно до якого у 2010 році було створено мережу національних закладів, які відомі у всьому світі під назвою «Institut Français».

Даною проблематикою цікавляться як закордонні так і вітчизняні науковці. Відзначається ключова роль культурної дипломатії для підтримки в системі міжнародних відносинах пріоритетів Франції, так як проведення політики у сфері культури, освіти та науки дозволяє Франції певною мірою відстоювати національну своєрідність, авторитет і вплив, а також розглядають специфіку культурної дипломатії Франції в різних країнах [7; 5]. Також висвітлюють проблеми міжнародної діяльності Франції у сфері культурного співробітництва, розглядаються основні форми та напрямки, питання фінансування та механізми імплементації культурної дипломатії, діяльність її основних акторів та зміст і вплив реформи 2010 року [8; 4].

Мета даного дослідження: проаналізувати місце «глобальної мережі інститутів» в процесі реалізації завдань, які стоять перед французькою культурною дипломатією.

Зазначена мета обумовлює використання низки загальнонаукових та спеціальних підходів і методів. Системний підхід дозволив комплексно дослідити явище культурної дипломатії Франції у сучасній системі міжнародних відносин та його вплив на реалізацію зовнішньополітичних завдань. Також використовувалися методи індукції, дедукції та контент-аналізу. Вони дозволяють прослідкувати основні пріоритети діяльності держави в цьому напрямку та визначити місце глобальної мережі національних установ в процесі реалізації даної політики.

Зовнішня політика в сфері освіти, науки і культури для Франції – це, насамперед, механізм, який використовується державою на міжнародній арені задля формування позитивного іміджу держави на міжнародній арені, сприятливого зовнішнього середовища

та збереження французького впливу над колишніми домініонами та на континенті. Відмінною рисою французької моделі є координуюча роль держави в культурній дипломатії і високий рівень державного фінансування культурних програм.

Завдання розширення культурної дипломатії або, як її називають французи, «дипломатії впливу», набули для Франції не просто актуальний, а довгостроковий стратегічний характер ще на межі ХХ і ХХІ ст. За словами міністра закордонних справ Франції Б. Кушнера: «У сучасну епоху саме використання «м'якої сили», яка передбачає культурний вплив, обмін знаннями, ідеями та уявленнями, становить сферу взаємодії, що поступово нівелює вплив економічної та військової могутності». Культурна дипломатія стоїть на рівні з іншими видами дипломатії Франції, навіть можна сказати, що «на сходінку вище» [4].

Пріоритетними задачами культурної дипломатії Французької Республіки є:

– неухильне нарощування аудіовізуальної присутності в світі, участь в розробці і використанні нових інформаційних і комунікаційних систем і технологій;

– подальше просування і поширення французької мови в першу чергу за рахунок підтримки «Франкофонії» – міжнародної організації співпраці франкомовних держав світу, що об'єднує 56 держав; [9]

– розширення міжвузівського співробітництва та обмінів, нарощування потенціалу можливостей, пропонованих в галузі вищої освіти;

– розвиток співпраці в областях, де інтелектуальна перевага Франції була б незаперечною. Наприклад, формування в державах, що розвиваються, дружніх державо-сусідах і колишніх колоніях політичної еліти і фахівців в області права, державного адміністрування, охорони здоров'я;

– збереження французької культурної спадщини, розвиток і просування в світі індустрії розкоші, моди, гастрономії [8].

Для цього Франція створює низку мереж у всьому світі, які і здійснюють імплементацію напряму культурної дипломатії. Наприклад, першою з таких установ слід виділити Французький інститут [3]. Це державна установа, яка не тільки працює як культурний об'єкт, що знаходиться під наглядом французького Міністерства закордонних і європейських справ, але в той же час використовується як дипломатична мережа за кордоном під керівництвом уповноважених осіб дипломатичних місій та установ, щоб підтримувати тісні та дружні зв'язки з міжнародними та європейськими організаціями. Французький інститут несе відповідальність за просування французької зовнішньої політики у сфері освіти, науки та культури щодо мистецьких обмінів, наприклад, візуальних мистецтв та архітектури, за всесвітнє розповсюдження французької літератури, кіно, мови, знань та ідей. Його діяльність організована навколо двох основних осей:

- здійснення великих операцій: культурних сезонів, багаторічних програм, тощо;
- підтримка французької культурної мережі за кордоном [10; 1].

Не менш важливою та відомою установою є Фонд Альянс Франсез, який у 2007 році взяв на себе обов'язки Паризького альянсу Франсез щодо сприяння викладанню французької мови в межах Франції та за кордоном. Одним із головних завдань структури є викладання французької мови за кордоном та сертифікація спеціалістів (DELF та DALF). Наприклад, мережа Альянс франсез в Україні є частиною світової мережі, що складається з 813 альянсів. Культурні центри, мовні школи, екзаменаційні центри DELF, DALF та центри з тестування TEF та TEFaq. Альянс франсез в Україні пропонує увесь спектр культурних заходів, присвячених французькій мові, які проводяться у співпраці з Французьким інститутом в Україні. Вивчення французької мови в Альянс Франсез – це можливість працювати під керівництвом викладачів, які пройшли спеціальну підготовку з викладання французької мови. Існує так званий «Рік французької мови». Рік французької мови в Україні 2018–2019 рр., має на меті популяризацію французької мови за допомогою різноманітних заходів та проектів, що будуть здійснюватися на всій території України. Запрошують школи, університети, асоціації, громадські організації, фонди, культурні

центри, бібліотеки, кінотеатри, концертні зали й інші установи долучитися та додати власні проекти до заходів держав-членів Франкофонії, Міністерства освіти і науки України, Міністерства закордонних справ України, мережі Альянс Франсез в Україні та Французького інституту в Україні [8].

Французька Республіка на 80 % фінансує діяльність міжнародної організації «Франкофонія», яка неформально вважається своєрідним «антиамериканським клубом». Франкофонія є досить політизованою структурою і яскравим підтвердженням того, що культура – це політика. Згідно Бейрутської декларації 2002 року, найважливішим принципом діяльності Франкофонії є, насамперед, – діалог культур, який був оголошений в якості головного чинника встановлення миру і боротьби з тероризмом і перетворився, таким чином, в політичний принцип. Зокрема, глави держав і урядів заявили: «Ми переконані, що діалог культур становить необхідну умову в пошуку мирних рішень і дозволяє боротися проти нетерпимості та екстремізму» [2; 6].

Поширення і пропаганда французької мови: пріоритет для французької дипломатії. 20 березня 2018 року президент Еммануель Макрон підтвердив, що просування французької мови та Франкофонії є важливим пріоритетом для Франції. Цей наголос на пропаганді відповідає бажанням місцевих органів влади зміцнити знання французької мови населення з різними цілями. Наприклад, у франкомовній Африці французька мова є мовою викладання та управління, хоча вона є далеко нерідною мовою. У цьому контексті французька мова відіграє консолідуючу роль як «мова діалогу між різними етнічними групами».

Деякі установи, що пов'язані з діяльністю французької культурної дипломатії, спеціально зосереджені на просуванні елементів французької культури за кордон:

- Міжнародне бюро французького видання для книг і видавничої індустрії. Це об'єднання існує з 1873 року і підтримується французькими міністерствами культури та закордонних справ та Франкофонією. Він працює у тісній співпраці з професійними організаціями та профспілками як національний профспілковий видавничий;

- Фільми Unifrance – асоціація, створена в 1949 році для просування французького кіно у світі та існує під наглядом Національного центру кіно. Unifrance має 600 членів, продюсерів фільмів та короткометражних фільмів, експортерів, акторів, режисерів, сценаристів та художніх агентів;

- Бюро-експорт, який представляє всю французьку музичну індустрію з 1993 року (виробництво записів та дисків, виконавці, продюсери шоу тощо). Він наполовину фінансується органами державної влади (міністерства закордонних справ, культури та зовнішньої торгівлі) та професійними організаціями (авторські товариства та спілки тощо).

На міжнародному рівні французька політика в культурній сфері спрямована на досягнення пріоритетних завдань завдяки проведенню таких заходів, як Baltic Sounds French (сучасна музика), France Dance (сучасний танець) і Paris Calling (сучасне мистецтво) в Лондоні. Проводяться також обміни між галереями в рамках ініціативи «Берлін–Париж» і мультидисциплінарні фестивалі, такі як «Перетини» в Китаї; у Франції за допомогою платформи Focus: в області танцю, театру, циркових і вуличних мистецтв, завдяки ініціативі Focus, запущеної в 2008 р, іноземні професіонали, які займаються складанням програм, можуть познайомитися з останніми роботами артистів, які проживають у Франції, в рамках авторитетного міжнародного фестивалю [3].

Держава також підтримує міждержавне співробітництво у сфері літератури, де Міністерство закордонних справ організовує різноманітні програми:

- допомога публікації французьких книг за кордоном та іноземних книг у Франції;
- підтримка перекладу французьких робіт на інші мови і навчання перекладачів.

Для кращої організації співробітництва було створено п'ять геолінгвістичних центрів, навколо яких будується робота з перекладу книг за кордоном:

- центр арабської мови у Бейруті;
- іспанської мови в Мехіко;

- російської мови у Москві;
- китайської мови у Пекіні;
- англійської мови в Лондоні.

Активна дія французів у сфері культурної дипломатії спостерігається і в Україні. Основними напрямками співпраці з Україною є мобільність студентів і молодих вчених до Франції (щорічно Франція приймає 1700 українських студентів) і залученням молоді до французької культури та мови. Десять філій Альянс Франсез (з яких вісім діючих після закриття Альянсів в Луганську і Донецьку) є активною ланкою діяльності французів. У них навчається понад 3000 чоловік. Французький лицей імені Анни Київської, акредитований Агентством з французької освіти за кордоном (AEFE), продовжує розвиватися і налічує близько 400 учнів.

Але незважаючи на довгі десятиліття успіху, критичне ставлення до перспектив французької культурної дипломатії стало особливо поширеним через скандал, викликаний статтею Дональда Морісона «У пошуках втраченого часу», яка була опублікована у журналі «Time» у 2007 році. Автор написав про серйозну проблему, яка іноді заважає довірі до успіху французької культурної дипломатії. Вона полягає у відсутності відкритості до іноземних культурних елементів, що впливає з горезвісної тенденції еліти «утримувати іноземні розважальні продукти, субсидуючи свої власні кошти».

Отже, реалізація зовнішньої політики у сфері освіти, науки та культури Франції здійснюється широкою мережею державних і недержавних організацій та інститутів. Мережа акторів зовнішньої культурної політики Франції централізована, і на чолі її стоїть МЗС Франції. Спеціальні департаменти, міністерства, агентства, культурні асоціації, мовні центри та інститути по всьому світу поширюють позитивний образ Франції за кордоном, а французьке іномовлення висвітлює діяльність акторів «дипломатії впливу», реалізує політику плюралізму думок і різноманітності культур народів світу. Французька модель характеризується тісним зв'язком зовнішньої політики і культури, значною роллю держави в культурній політиці і високою часткою державного фінансування культурних програм. Основні принципи французької культурної дипломатії в контексті сучасних міжнародних відносин: підвищення ефективності французької культурної та дипломатичної діяльності за сприяння державних установ, громадських організацій та приватних суб'єктів; викликає сильний інтерес до французьких політичних і культурних цінностей для того, щоб зберегти свою привабливість до іноземної аудиторії в глобальному масштабі; перетворення Франкофонії на більш ефективний інструмент для набуття впливу на міжнародній арені завдяки просуванню французької мови та освітніх ініціатив; сприяння доступу до інформації про Францію та її позиції щодо важливих політичних та культурних питань в Інтернеті та через інші можливі канали.

Аннотация. В данной статье рассматривается действующая роль глобальной сети учреждений Франции как инструмента реализации культурной дипломатии Франции на международной арене. Автор уделяет внимание трем ключевым институтам, таким как Альянс Франсез, Французский институт, Франкофония и ряда второстепенных учреждений, как системообразующих элементов культурной дипломатии Франции.

Ключевые слова: культурная дипломатия Франции, Альянс Франсез, Французский институт, Франкофония.

Abstract. This article examines the current role of the global network of French institutions as a tool for implementing France's cultural diplomacy in the international arena. The author draws attention to three key institutions, such as the Alliance Française, the French Institute, the Francophonie and a number of minor institutions, as a system-forming element of France's cultural diplomacy.

Keywords: French cultural diplomacy, Alliance Franceses, French Institute, Francophonie.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Exporting Civilization: French Cultural Diplomacy. URL : https://link.springer.com/chapter/10.1057/978-1-137-43543-9_2

2. France. International cultural co-operation. URL : <https://www.culturalpolicies.net/web/france.php?aid=342>
3. French Institute. URL : <https://www.institutfrancais.com/fr/zoom/le-nouveau-site-de-institut-francais>
4. Агеева В. Д. Реформирование концепции внешней культурной политики Франции: «Дипломатия влияния» и феномен «мягкой силы». Издательство «Грамота». № 8 (58) 2015, часть 1.
5. Косенко С. И. «Мягкая сила» как фактор культурной дипломатии Франции. 2014. № 1 Государство и гражданское общество. Знание. Понимание. Умение. С. 115.
6. Косенко С. И. Трансформация доктрины внешней культурной политики Франции на рубеже веков. Московский государственный институт международных отношений (университет) МИД России. Россия, 119454, Москва, пр. Вернадского, 76. С. 236–242.
7. Нагорнов В. А. «Мягкая сила» по-французски. Вестник международных организаций. Т. 9. № 2 (2014).
8. Писарева М. В. Внешняя культурная политика Франции на современном этапе. Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 6. 2006, вып. 4. С. 147–153.
9. Соколова Н. В. Международная организация Франкофонии в системе внешней культурно-гуманитарной политики Франции.
10. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасної європейської держави. URL : <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/view/1667/0>

УДК 342.156

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

К. В. Безверха, О. Г. Турченко

Анотація. Стаття присвячена дослідженню організаційно-правових гарантій національної безпеки України. У статті характеризується законодавство України, наукова література щодо організаційно-правових гарантій національної безпеки України. Висвітлюється положення, згідно якого вибір конкретних засобів і шляхів забезпечення національної безпеки України обумовлюється необхідністю своєчасного вжиття, заходів, адекватних характеру масштабам загроз національним інтересам. У роботі обґрунтовується позиція, що процес виникнення та утвердження української держави обумовлений, насамперед, проблемами забезпечення національної безпеки та оборони.

Ключові слова: національна безпека, гарантії, право, законодавство.

В умовах докорінних змін у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі Україна потребує нової системи внутрішніх та зовнішніх гарантій забезпечення національної безпеки.

Процес виникнення та утвердження української держави обумовлений, насамперед, проблемами забезпечення національної безпеки та оборони. Цілком очевидним сьогодні є те, що подальше існування, самозабезпечення й економічний розвиток України як суверенної демократичної, соціально-правової держави залежить від реалізації національно спрямованої внутрішньої та зовнішньої політики стосовно захисту інтересів держави, суспільства, особи.

Вибір конкретних засобів і шляхів забезпечення національної безпеки України обумовлюється необхідністю своєчасного вжиття, заходів, адекватних характеру масштабам загроз національним інтересам. Реалізація основних принципів і положень цієї політики знаходить своє підтвердження та вираження у всіх напрямках діяльності внутрішньої і зовнішньої політики Української держави та її органів.

Питанням внутрішніх та зовнішніх гарантій безпеки присвячено багато праць провідних науковців країни, таких як В. Ліпкан, Г. Новицький, В. Погорілко, В. Смолянук, О. Совгіря, О. Святун, Л. Чекаленко, Л. Шипілова, Н. Шукліна та інші. Однак постійні кардинальні трансформації, що відбуваються в Україні та світі на початку ХХІ століття, привертають увагу до цієї проблеми.